ԱՎԵՏԻՍ ՔԱԼԱՇՅԱՆ
Փիլիսոփայական գիտ. թեկնածու, դոցենտ

Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. ԳԱՐԵԳԻՆ Բ. ԾԱՅՐԱԳՈՒՅՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ԵՒ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՄԻՋԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԵՒ ԷԿՈՒՄԵՆԻԿ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅՈՒՆԸ

Արդի միջեկեղեցական եւ էկումենիկ հարաբերութիւնների հրատապութիւնը թելադրված է Հիսուս Քրիստոսի Ավետարանով՝ քրիստոնեական եղբայրական կապեր հաստատելու, ինչպես նաեւ՝ քրիստոնեութեան առջեւ ծառացած մարտահրավերներին արձագանքելու եւ դիմագրավելու համար միասնական ու արդիւնավետ աշխատանքներ ծավալելու անհրաժեշտութեամբ: Ինքնին հասկանալի է, որ դա ամենեւին էլ պարզ գործակցութիւն չէ եւ անհրաժեշտաբար պահանջում է համապատասխան հայեցակարգային ըմբռնումների մշակում եւ մեկնաբանութիւն:

Միջեկեղեցական հարաբերութիւնների եւ էկումենիզի վերաբերեալ Հայ Եկեղեցու ընդհանրական մոտեցում եւ դիրքորոշման վկայութիւն պետք է համարել «Եկեղեցիների միութեան հարցի վերաբերեալ» Ամենայն Հայոց Վազգեն Ա. Կաթողիկոսի՝ 1965 թ. հունիսի 4-ի կոնդակը, որտեղ հաւաստվում է. «Հայաստանեայց Առաքելական Ս. Եկեղեցին, դաւանաբանական հարցերու նկատմամբ իր մտածելակերպով ու բանաձեւումներով թէեւ կը մնայ անշեղ ու հաստատ իր աւանդական ուղղափառ դիրքերուն վրայ, սակայն, ինչպէս անցեալի մէջ, այսօր ալ կ'առաջնորդուի «Միութիւն ի կարեւորս եւ ազատութիւն յերկբայականս» հին ու բարերար սկզբունքով: Ուրեմն, յոյժ ցանկալի է, որ քոյր եկեղեցիներու հետ մենք շարունակենք պահպանել ու մշակել իրաւ քրիստոնէական եղբայրական կապեր, մեր Մայր Եկեղեցւոյ եւ մեր լուսաբնակ հայրապետներու ոգիով, եկեղեցիներու առջեւ միութիւնը տեսնելով ի Քրիստոս սիրոյ մէջ, փոխադարձ ճանաչման ու գնահատման մէջ, սերտ գործակցութեան մէջ»[1]:

Հիմնարար այդ հենքի վրա է կառուցված միջեկեղեցական հարաբերութիւնների եւ էկումենիկ գործունեութեան նկատմամբ Հայ Եկեղեցու

---

[1] *Ամենայն Հայոց Հայրապետի Կոնդակը եկեղեցիների միութեան հարցի վերաբերեալ // «Էջմիածին», 1965, ե.–ջ.–է., էջ 4:*

անփոփոխ դիրքորոշումը, որի ելակետն այն հավատամքն է, որ. «Եկեղեցին, իբրեւ աստուածային նախախնամութեան գործ, անշուշտ մէկ է եւ տիեզերական, սակայն այդ աստուածային տնօրինության *իրագործումը երկրի վրայ զգեցած է եւ կը զգենու արտաքին տարբեր տարազներ, համաձայն ժողովուրդներու հոգեկան դիմագծութեան եւ Աստուծոյ խօսքը ընկալելու եւ ապրելու կերպին, եւ համաձայն պատմական իրադրութեանց ու աւանդութիւններուն, որոց մէջ ծնած ու աճած են եկեղեցիները (ընդգծումը մերն է՝ Ա. Ք.)»*[2]*: Էկումենիզմի եւ միջեկեղեցական հարաբերությունների նկատմամբ Հայ Եկեղեցու հավասարակշռված եւ հետեւողական այդ մոտեցումը վերահաստատում է նաեւ Գարեգին Բ. Կաթողիկոսը, որ հավաստում է. «Մեզանից յուրաքանչյուրը տարբեր է եւ յուրահատուկ, բայց մենք շիվերն ենք միեւնույն արմատի: Մեզ միավորում են մեր ընդհանուր հավատքը առ Քրիստոս, մեր իրական սերը Աստծու հանդեպ:* Միության այս օրինակն է, որ էկումենիկ շարժման բոլոր մասնակիցները նախ եւ առաջ կոչված են ցուցաբերելու: *Մենք պետք է ձգտենք հոգեւոր միության, հավատքի եւ ծառայության միության, ողջ աշխարհում վկայության միության՝ հանուն Հիսուս Քրիստոսի եւ Նրա Սուրբ Եկեղեցու (ընդգծումը մերն է՝ Ա. Ք.)»*[3]*:*

Այդ դիտանկյունից միջեկեղեցական հարաբերությունների եւ էկումենիզմի նկատմամբ Հայ Եկեղեցու ընդհանրական անփոփոխ մոտեցումը արմատապես հակադիր է ընդդիմադիր այն պատկերացումներին, թե իբր էկումենիզմը ոչ թե «փոխըմբռնման եւ համագործակցության շարժում է», այլ՝ «քրիստոնեության համաշխարհային միավորման» ձգտում , որի նպատակն է «փոխադարձ զիջման հիման վրա վերացնել եկեղեցիների դավանական տարբերությունները»: Այլ կերպ ասած՝ էկումենիզմը «դավանական տարբեր հոսանքները մեկ եկեղեցու շրջանակներում միավորելու լիբերալ հոսանք է»[4]*: Բայց էկումենիզմի էությունը եղծող այդ եւ*

---

[2] *Անդ:*

[3] *Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Գարեգին Բ. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի պատգամը ԵՀխ 10-րդ համաժողովի բացման աղոթքին // «Էջմիածին», 2013, Ժ., էջ 12:*

[4] *Թե այս հարցում մարդկային ցնորամիտ երեւակայությունը ինչի է ընդունակ, կարելի է դատել հետեւյալ պնդումից. «Տեսաֆիլմերից մեկում պատկերված է, թե ինչպես ծեր անապատական Նիկողայոսի աղոթքից հետո մի կնոջ միջոցով սատանան աղաղակում է. «Բոլոր հավատքներն ինձ մոտ՝ դժոխքում են, բացի Ուղղափառությունից», «Էկումենիզմը գերադանդ է», համաշխարհայնացման սատանայի եկեղեցին, դա նոր աշխարհակարգի կրոնն է, որն աշխարհում արմատավորվում է սատանայի հետեւորդների կողմից, դա սարսափելի*

նման անհիմն ու շինծու բոլոր տեսակետները անվերապահ մերժել եւ մերժում է Հայ Եկեղեցին, քանի որ անվերապահ մերժում է «եկեղեցական նոր կառույց հաստատելու» անհեթեթ պնդումը եւ այն դիտարկում է որպես ավանդական Եկեղեցու, առավել եւս՝ առաքելականության ժառանգորդության ուղղակի մերժում։ Ահա թե ինչու այս հարցում ընդհանրական է այն մոտեցումը, որ. «Մեր Եկեղեցւոյ ծագման, կազմաւորման ու զարգացման պատմութեան ու աւանդութիւններուն եւ մեր ժողովուրդին յատուկ՝ կրօնական ապրումներու դրսեւորման կերպերուն մէջ մենք կը գտնենք մեր Ազգային Եկեղեցիին քրիստոնէական հարազատութիւնը եւ վավերականութիւնը»[5]։

Այդ համապատկերում միանգամայն օրինաչափ է նաեւ Հայ Եկեղեցու ընդհանրական այն դիրքորոշումը, որ. «Վերաքննել ու փոփոխել տասնեակ մը եւ աւելի դարերու հոլովոյթով հաստատուած կանոններ ու դաւանաբանական բանաձեւեր, նուիրագործուած աւանդութիւններ ու ծիսական կերպեր, վստահօրէն շփոթութիւն եւ դժգոհութիւն պիտի յառաջացնէ հաւատացեալ ժողովուրդի գիտակցութեան մէջ, եւ տկարացում սիրոյ եւ հաւատարմութեան՝ դէպի Մայր Եկեղեցին, եւ հետեւաբար քրիստոնէական հաւատքի տկարացում ժողովուրդի հոգեբանութեան մէջ, ի մասնաւորի ազգային եկեղեցիներու պարագային»[6]։

Համոզված, որ միջեկեղեցական եւ էկումենիկ գործակցությունը պետք է դիտարկել իբրեւ հայեցակարգ եւ գաղափարախոսություն, Հայ Եկեղեցու անփոփոխ տեսակետն այն է, որ. «Դաւանաբանական, քրիստոսաբանական կամ այլ խնդիրներ այլեւս արգելք չեն եւ ոչ այլ պայման՝ եկեղեցիներու սիրալիր յարաբերութեանց ու եղբայրական գործակցութեանց։ Դաւանաբանական դիրքերու վերաիմաստաւորման ու միակերպումի ճանապարհով միութենական փորձերը տակավին կանխահաս են։ *Այսօր նման փորձեր կրնան դուռ բանալ նոր վէճերու, նոր անհասկացողութիւններու եւ իրարամերժ դրսեւորումներու (ընդգծումը մերն է՝ Ա. Ք.)»*[7]։ *Հայ Եկեղեցին միջեկեղե-*

կործանարար հետեւանքներով հավատքի հիմքերի սասանումն է», http://pravoslavnayadrujba.ru/viewtopic.php?id=*1139*&p=*2*։

[5] *Ամենայն Հայոց Հայրապետի կոնդակը Եկեղեցիների միության հարցի վերաբերյալ // «Էջմիածին», 1965, ե.–Զ.–է., էջ 4։*

[6] *Անդ։ Միջեկեղեցական հարաբերություններում Հայ Եկեղեցու անփոփոխ մեկ այլ դիրքորոշումն այն է, որ. «...անցեալի մէջ յաճախ, միութեան մասին մարդոց տեսակէտներն են եղած քրիստոնէական ճշմարիտ սիրոյ եւ միութեան ոգին խափանողը», անդ։*

[7] *Անդ։*

ցական եւ էկումենիկ երկխոսութիւնները հատկապես կարեւորում է. «... ներկա ժամանակներում, երբ ազգերը եւ եկեղեցիները կանգնած են բազում մարտահրաւէրների եւ մտահոգութիւնների առջեւ: Եւ, վստահաբար, միասիրտ, համախորհուրդ, եղբայրական համագործակցութեամբ է, որ մենք պիտի կարողանանք, որպես քրիստոնյա եկեղեցիներ, մեր առաքելութիւնը մարդկային կյանքում արդիւնաւէտ իրականացնել»[8]:

Այդ ամենից հետեւում է նաեւ, որ միջեկեղեցական եւ էկումենիկ հարաբերութիւններում իր հետեւողական գործունեութեամբ Ս. էջմիածինը հանդես է գալիս համաքրիստոնեական առաքելութեամբ եւ իր ուրոյն տեղն է գրավում քույր եկեղեցիների մեծ ընտանիքում: Հայ Եկեղեցին ճիշտ ըմբռնելով միջեկեղեցական գործակցութեան եւ էկումենիկ շարժման ոգին, այդ ոլորտներում հետապնդել եւ հետապնդում է մեկ հիմնական նպատակ, այն է՝ համագործակցության միջոցով նպաստել բրիստոնեական եկեղեցիների մերձեցմանը եւ ի հնարաւորինս անում է, որ առավել զորանան մեր կապերը բոլոր եկեղեցիների եւ էկումենիկ հաստատութիւնների հետ: Եւ այդ ամենը կատարում է եկեղեցու դարավոր աւանդութեան հիման վրա, այն համոզմամբ, որ. «Հայաստանը, որն առաջինն է քրիստոնեութիւնը հռչակել որպես պետական կրոն, իր հինաւուրց Առաքելական Սուրբ Եկեղեցիով այսօր էլ, հաւատարիմ մնալով հանդուրժողականութեան եւ համերաշխութեան գաղափարներին, պատրաստակամ է միջեկեղեցական եւ միջկրոնական ամենալայն երկխոսութեան ու համատեղ աշխատանքի՝ ի նպաստ խաղաղութեան եւ ժողովուրդների ու ազգերի բարօրութեան»[9]:

Միջեկեղեցական հարաբերութիւնների եւ էկումենիկ գործունեության նկատմամբ Հայ եկեղեցու սրբագործված նշյալ ավանդության շարունակումը եւ հետագա ծավալումը կապված է Ամենայն Հայոց Գարեգին Բ. Կաթողիկոսի անվան հետ:

---

[8] Կաթոլիկ եկեղեցու եւ Հին Արեւելյան Ուղղափառ եկեղեցիների միջեւ աստվածաբանական երկխոսութեան միջազգային համատեղ հանձնաժողովի երրորդ հանդիպումը // «Էջմիածին», 2003, ԺԱ., էջ 150:

[9] Միջխորհրդարանական Ուղղափառութեան Վեհաժողովի գերագույն ասամբլեան Աթենքում // «Էջմիածին», 2013, է., էջ 150: Այս հարցում եւս ուշեգրաշրջիկ է անփոփոխ այն դիրքորոշումը, որ «Ազգի մը բազմադարեան կեանքի փորձով մարմին առած ու կեանքի ձեւ ստացած աւանդութիւնները, հոգեբանութիւնը եւ աստուածաբանական մտածելակերպը շատ աւելի զօրաւոր են ու վաւերական, քան տեսական մեկնութիւնները, ինչքան ալ տրամաբանական թուին անոնք վերացական մտածումի առջեւ», Ամենայն Հայոց Հայրապետիկոնդակը եկեղեցիների միության հարցի վերաբերյալ // «Էջմիածին», 1965, ե.–Զ.–է., էջ 4:

Այդ բնագավառներում իր հայեցակարգային մոտեցումը Վեհափառը հավաստել է ծրագրային՝ Հայրապետական անդրանիկ կոնդակում, ուր մասնավորապես նշված է. «Շարունակելու ենք գործուն մասնակցութիւն ունենալ միջեկեղեցական կեանքում՝ հաւատարիմ համայն աշխարհում խաղաղութեան պահպանման, ժողովուրդների՝ եղբայրական սիրով համագործակցութեան մեր եկեղեցու աւանդներին: Նոր ժամանակների տարաբնոյթ մարտահրաւէրների առջեւ քրիստոնէական քոյր եկեղեցիների հետ մեր ջանքերը միաւորած, հետեւաբաղականօրէն իրականացնելու ենք հոգեւորի լոյսով մարդկութեան կեանքի իմաստաւորման սուրբ առաքելութիւնը՝ յանուն քրիստոնէական սկզբունքների կենսագործմամբ բարու յաղթանակի եւ համընդհանուր երջանկութեան»[10]: Ինչպես փաստական նյութն է հավաստում, այդ համապատկերում արդիական մեծ արժեք է ներկայացնում ավանդության վրա խարսխված Գարեգին Բ. Կաթողիկոսի միջեկեղեցական եւ էկումենիկ գործունեությունը:

Իր տեսլականին համահունչ՝ Ամենայն Հայոց Հայրապետը վերահաստատում է միջեկեղեցական երկխոսության եւ էկումենիկ համագործակցության վերաբերյալ Հայ Եկեղեցու դիրքորոշումը՝ որպես հոգեւոր իրողություն եւ քրիստոնեական համագործակցության այնպիսի գործնական դրսեւորում, որի առանցքը համարվում եկեղեցու ծառայական միությունը: Այդ փաստն է վկայում հետեւյալ պնդումը. «Հայ Եկեղեցին միշտ ցանկացել ու ձգտել է եղբայրական հարաբերություններ պահպանել բոլոր եկեղեցիների հետ: Այսօր Մենք կրկնում ենք Եկեղեցու Հայրերից Օգոստինոս Երանելու խոսքը, որը 11-րդ դարում Հայ Եկեղեցու դիրքորոշում իբրեւ հաստատել է Հայոց Կաթողիկոս Ս. Ներսես Շնորհալին՝ արտահայտելով էկումենիզմի ոգու նկատմամբ ունեցած մեր ավանդական մոտեցումը, եւ որով շարունակում է առաջնորդվել Հայ Եկեղեցին. «Միութիւն ի կա-

---

[10] Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետի Անդրանիկ Կոնդակը // «Էջմիածին», 2000, Բ., էջ 7: Այդ կապակցությամբ Վեհափառը փաստում է նաեւ. «Անցնող դարում, երբ Քրիստոսի Եկեղեցու միության ջերմ ձգտումը մարմնավորվեց որպես վարչական կառույց՝ ի դեմս եկեղեցիների Համաշխարհային Խորհրդի, էկումենիկ շարժմանը գործուն մասնակցություն բերեցին երջանկահիշատակ Վազգեն Ա. եւ Գարեգին Ա. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսները: Այսօր ուրախությամբ ենք ընդգծում, որ Եկեղեցիների Համաշխարհային Խորհրդի Ատենապետի բարձր պաշտոնն է զբաղեցնում Մեր սիրելյալ եղբայր Արամ Ա. Մեծի Տանն Կիլիկիո Կաթողիկոսը», 1700-ամյակի տոնակատարությունները Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնում // «Էջմիածին», 2001, Թ., էջ 37:

րեւորս, ազատութիւն յերկբայականս, սէր յամենայնի»[11]: Նա միաժամանակ վկայում է, որ էկումենիկ եւ միջեկեղեցական գործակցության ոգին դարեր շարունակ եղել է Հայ Եկեղեցու անփոփոխ ուղեկիցը, ինչը հավաստում է նաեւ անուրանալի այն իրողությունը, որ. «Հայ Եկեղեցին, ինքնուրույն պատմական զարգացմամբ հանդերձ, երբեք չի կղզիացել, այլ միշտ առաջնորդվելով «միութիւն ի կարեւորս, ազատութիւն ի երկբայականս եւ սէր յամենայնի» գաղափարականով, իրեն համարել է Քրիստոսի Տիեզերական Եկեղեցու մեկ փոքրիկ, սակայն կարեւոր մասնիկը»[12]:

Միջեկեղեցական հարաբերությունների եւ էկումենիկ գործունեության հրատապությունը, հավաստում է Վեհափառը, թելադրված է մի շարք պատճառներով: Անդրադառնալով վերջիններիս, Նորին Սրբությունը դա բացատրում է նրանով, որ. «Աշխարհն այսօր կքած է բազմաթիվ խնդիրների եւ մարտահրավերների ծանրությունից, որոնց մեջ՝ աղքատությունը, անարդարությունը, պատերազմներն ու ահաբեկչությունը: Եկեղեցիները եւ կրոնական կազմակերպությունները կարեւոր դեր ունեն այդ հրամայականներին ու փորձություններին բարոյական եւ արդարացի լուծումներ գտնելու հարցում»[13]: Եւ նաեւ պարզաբանում է, որ Քրիստոսի Ավետարանի դիրքերից այդ մարտահրավերներին դիմագրավելը եւ դրանց նկատմամբ դիրքորոշում մշակելը անխուսափելի ենթադրում է «փոխըմբռնման վրա հենված արդյունավետ աշխատանք», քանզի նշյալ խնդիրները. «...այլեւս տեղ չեն թողնում ինքնամեկուսացման ձգտումներին եւ անհրաժեշտություն են դարձնում գործակցությունն ու փոխադարձությունը»[14]:

Հետեւողական քննական վերլուծությամբ Հայոց Հայրապետը հիմնավորում է այն տեսակետը, որ Եկեղեցու առջեւ ծառացած այդ մարտահրավերներին դիմագրավելու հրամայականը վերին տնօրինություն է, քանի որ համատեղ գործակցությամբ. «Սուրբ Հոգու անուշաբույրը սփռելու ենք կոչված մենք, սիրելի՛ հոգեւոր եղբայրներ, Քրիստոսի Սուրբ Եկեղեցիներս:

---

[11] *Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Գարեգին Բ. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի այցը Ֆինլանդիա (2–6 հունիսի 2004 թ.) // «Էջմիածին», 2004, Ջ., էջ 6:*

[12] *Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Գարեգին Բ. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի այցը Հռոմ եւ Ս. Գրիգոր Լուսավորչի մասունքների վերադարձը Հայաստան // «Էջմիածին», 2000, ԺԱ., էջ 8:*

[13] *Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Գարեգին Բ. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի այցը Ֆինլանդիա (2–6 հունիսի 2004 թ.) // «Էջմիածին», 2004, Ջ., էջ 6:*

[14] ԳԱՐԵԳԻՆ Բ. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ, *Հատընտիր պաշտոնականք (1999–2009 թթ.), էջ 431:*

Հարգելով մեր մշակութային տարբերությունները՝ յուրաքանչյուրս մեր ուրույն կարողությամբ, բույրով եւ վկայությամբ կոչված ենք նեցուկ կանգնելու միմյանց եւ, որպես մեկ միասնական ուժ «առողջ եւ սուրբ յարտաքին եւ ի ներքին ախտից», ծառայելու արարչաստեղծ աշխարհին, *որը վտանգված է պատերազմներից, ահաբեկչություններից, բնական եւ բարոյական աղետներից (ընդգծումը մերն է՝ Ա. Ք.)»*[15]:

Այդ ամենը աներկբա վկայում է, որ Հայոց հոգեւոր առաջնորդը «միջեկեղեցական գործակցություն» եւ «էկումենիկ միություն» ծավալելու անփոփոխ հիմք է համարում դավանանքի եւ եկեղեցական ավանդության անսասանության ըմբռնումը:

Անդրադառնալով վերջինիս պարզաբանմանը՝ Վեհափառը մատնանշում է, որ ամեն մի եկեղեցու ներքին կյանքն աչքի է ընկնում դավանական, ծիսական ու հոգեւոր կյանքը բնութագրող տարբերություններով եւ հավելում է, որ այդ ամենը վկայում են «եկեղեցի» երեւույթի դրսեւորման բազմազանությունը: *Ինչ վերաբերում է միջեկեղեցական հարաբերությունների եւ գործակցության ներքին՝ էական առանձնահատկություններին, նա պարզաբանում է, որ նշյալ «քանակական առանձնահատկությունները» դառնում են միանգամայն հարաբերական, իսկ բնութագրական ու հիմնարար նշանակություն է ստանում այդ բազմազանության էությունը բնութագրող այն «անփոփոխն ու հաստատունը», որն իրենով պայմանավորում է «եկեղեցի» երեւույթի յուրաքանչյուր դրսեւորման բովանդակությունը: Ահա թե ինչու Գարեգին Բ. Կաթողիկոսը* «էկումենիկ միության» եւ «միջեկեղեցական գործակցության» ելակետ եւ հիմք է համարում եկեղեցու հավատի վկայությունը: *Այդ հիման վրա է, հավաստում է նա, որ. «Քրիստոնեական եկեղեցիների եղբայրական միությունը պիտի օգնի մեզ՝ հավատի մեր վկայությունը բերելու մարդկանց, հաստատելու հույսի ու սիրո մեջ, որպեսզի Աստվածճանաչողությունը լուսավորի կյանքի իմաստը եւ պայմանավորի ու առաջնորդի նրա ընթացքները»*[16]: Նա փաստում է նաեւ, որ նշյալ գործընթացներում նույնքան առանցքային է այն, *որ տարբերություններով հանդերձ. «...մենք մեկ ենք, նույնն ենք, կապված*

---

[15] *Էկումենիկ աղոթք Երեւանի Ս. Գրիգոր Լուսավորիչ Մայր եկեղեցում // «Էջմիածին», 2008, Թ., էջ 16:*

[16] *Անտիոքի եւ Համայն Արեւելքի Ասորի Ուղղափառ եկեղեցու պետ Նորին Սրբություն Իգնատիոս Զաքքա Ա. Իվաս Պատրիարքի այցը Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածին // «Էջմիածին», 2002, Ժ., էջ 11:*

ու շաղախված ենք միմյանց հետ Քրիստոսով։ *Ընդհանուրը մեր մեջ նորածին Մանուկն է, Հիսուս Քրիստոսն է, մեր Փրկիչը, որի առջեւ բոլորս, իբրեւ Եկեղեցու ներկայացուցիչներ, ունենք մեկ պատասխանատվություն։ Այդ պատասխանատվությունն իր արարչագործության հանդեպ է, մարդկային սիրո հանդեպ է, որպեսզի մարդկությունը զերծ պահենք աղետներից, որպեսզի նոր հազարամյակը լինի խաղաղության, Տիրոջ սիրո հաստատման մի նոր դարաշրջան (ընդգծումը մերն է՝ Ա. Ք.)»*[17]։

Ի հակադրություն էկումենիզմի մոդեռնիստական եւ հետմոդեռնիստական ծայրահեղ ու միակողմանի ըմբռնումների՝ եւ ի տարբերություն պահպանողական «մասնավոր» մոտեցումների՝ Գարեգին Բ. Հայրապետի հայեցակարգում անվերապահ մերժվում է էկումենիզմը որպես «գլոբալ եկեղեցի» որակելու անհիմն պնդումը։ Այդ կապակցությամբ նա հավաստում է, որ ավանդական բոլոր եկեղեցիներն էլ էկումենիզմի նկատմամբ այդպիսի վերաբերմունք չունեն, քանի որ էկումենիկ գործակցության ոլորտում բոլոր եկեղեցիներն անփոփոխ հանդես են գալիս սեփական հավատոյին ամբողջականության եւ սրբագործված ավանդության դիրքերից եւ այդ ոլորտում արմատապես մերժել եւ մերժում են դրանց հակադրվող ծայրահեղ ազատական ցանկացած ըմբռնում։ *Եւ մերժելով միջեկեղեցական հարաբերությունների եւ էկումենիզմի ծայրահեղ ըմբռնումները՝ Վեհափառն առաջնային եւ միակ ճշմարիտ է համարում այն մոտեցումը, որ «եկեղեցիների երկխոսությունը» թելադրված է Քրիստոսի վարդապետությամբ, քանի որ «Քրիստոսի սիրո մեջ լինել համախումբ եւ համախորհուրդ՝ Տիրոջ պատգամն է մեզ. «Ջի՛ բարի եւ զի՛ վայելուչ, զի բնակեն եղբարք ի միասին» (Սղմ. ՃԼԲ. 1)»*[18]։ *Եւ միջեկեղեցական հարաբերություններում ու էկումենիկ գործակցության ոլորտում Հայ Եկեղեցու դիրքորոշման կապակցությամբ Վեհափառն ուրախությունն է արտահայտում այն կապակցությամբ, որ կարեւոր առաջընթաց է նկատվել Հռոմեականաթոլիկ, Օրթոդոքս, Անգլիկան եւ այլ եկեղեցիների հետ երկխոսությունների ընթացքում*[19]՝ միանգամայն բնական այն հավելումով, որ այդ գործընթաց-

---

[17] *Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Գարեգին Բ. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի ուխտագնացությունը Տերունական Սրբավայրեր // «Էջմիածին», 2000, Ա., էջ 57։*

[18] *1700-ամյակի տոնակատարությունները Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնում // «Էջմիածին», 2001, Թ., էջ 38։*

[19] *Տե՛ս* Գարեգին Բ. Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց, *Հատընտիր պաշտոնականք (1999–2009 թթ.), էջ 439։*

ներում Հայ Եկեղեցին «հավատարիմ ժառանգն է մեր հայրերի ու շարունակողը մեզ թողած նրանց ավանդի»[20]։

Եւ մեկ անգամ եւս հավաստելով, որ «Հայ Եկեղեցին ողջունում է քրիստոնեական Եկեղեցիների երկխոսությունն ու սերտ համագործակցությունը՝ ի սեր Քրիստոսի Եկեղեցու, ի սեր իր հոտի, հանուն աշխարհի խաղաղության ու մարդկանց համերաշխության»[21], Վեհափառը միջեկեղեցական եւ էկումենիկ հարաբերությունների անհրաժեշտությունը տեսնում է նաեւ նրանում, որ այդ ճանապարհով հնարավոր է դառնում խորհրդածել ու համագործակցել «...խաղաղ եւ անվտանգ կյանքի համար՝ մեր ձայնը լսելի դարձնելով ու մեր կոչերն ուղղելով աշխարհի բարի կամքի տեր մարդկանց»[22]։ Նա միաժամանակ հավաստում է նաեւ, որ «Հայ Եկեղեցին ազգային եկեղեցի է։ Իր ազգային բնույթին համաժեֆ ուժեղ ու ամուր է նաեւ նրա էկումենիկ ոգին՝ դրսեւորված ծեսում, աղոթքներում. պատմության բազմաթիվ օրինակներում։ Քրիստոնեական քույր եկեղեցիների հետ եղբայրական սիրով համագործակցության ջատագով ու իրականացնող էին Մեր նախորդ հոգելույս Հայրապետները (ընդգծումը մերն է՝ Ա. Ք.)»[23]։

Այդ ամենը հավաստում են, որ Գարեգին Բ. Կաթողիկոսը էկումենիզմը եւ միջեկեղեցական հարաբերությունները բնութագրում որպես «ինքնությամբ եւ եզակիությամբ» օժտված եկեղեցիների «երկխոսություն»։ Դրա հիման վրա էկումենիզմի աստվածաբանական իր ըմբռնումը հիմնավորելով՝ Նորին Սրբությունը վկայակոչում է. «Հայ Եկեղեցու նշանավոր Հայրա-

---

[20] Տե՛ս Վրաց Ուղղափառ Եկեղեցու պետ, Համայն Վրաստանի Կաթողիկոս-Պատրիարք Իլիա Բ.-ի այցը Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին // «Էջմիածին», 2003, ե., էջ 14։

[21] Գարեգին Բ. Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց, Հատընտիր պաշտոնականք (1999–2009 թթ.), էջ 452։

[22] Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Գարեգին Բ. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի Հովվապետական այցելությունը ԱՄՆ // «Էջմիածին», 2007, ԺԱ., էջ 57։

[23] 1700-ամյակի տոնակատարությունները Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնում // «Էջմիածին», 2001, Թ., էջ 37։ Այն, որ միջեկեղեցական եւ էկումենիկ հարաբերությունները Գարեգին Բ. Կաթողիկոսը դիտարկում է որպես «երկխոսություն», կարելի է հավաստել նաեւ նրա հետեւյալ պնդմամբ. «Հիրավի, քրիստոնեական եկեղեցիների ընտանիքում մեր սերտացող հարաբերություններով ու գործակցությամբ ավելի դյուրությամբ պիտի վճիռներ գտնենք մեզ հուզող խնդիրներին, ինչպես նաեւ պատասխաններ՝ արդի ժամանակների հրամայականներին ու մտահոգություններին, որպեսզի աշխարհը զերծ լինի բռնություններից, կարիքից ու աղքատությունից, որպեսզի Ավետարանի լույսը Քրիստոսի Սուրբ Եկեղեցիով անստվեր տարածվի աշխարհում, եւ աստվածճանաչ հոգու բարի արգասիքները առաջնորդեն մարդկության կյանքը», Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Գարեգին Բ. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի այցը Մեծ Բրիտանիայի եւ Հյուսիսային Իռլանդիայի Միացյալ Թագավորություն (10–18 հունիսի 2004 թ.) // «Էջմիածին», 2004, Զ., էջ 19։

պետներից Մկրտիչ Ա. Խրիմյանը Քրիստոսի Մեկ եւ Տիեզերական Եկեղեցին պատկերավոր կերպով համեմատել է ծաղկեփնջի հետ, ուր ամեն մի ծաղիկ ունի իր ուրույն գույնը, իր ուրույն երանգը եւ իր ուրույն բույրը՝ Քրիստոսի սիրո կապով մեկտեղված»[24]: Այդ դիրքերից է արեւելաքրիստոնեական ավանդության կրող Հայ Եկեղեցին իր հավատավոր զավակների միջոցով ծառայել եւ իր նպաստն է բերել ոչ միայն մեր ժողովրդին, այլեւ՝ համայն մարդկությանը՝ իր լուման ներդնելով ժողովուրդների առջեւ ծառացած եւ համաշխարհային հանրությանը հուզող ժամանակի մարտահրավերների հաղթահարման գործին: Այդ հիման վրա Հայրապետը համոզված պնդում է նաեւ, որ. «...քրիստոնեական սիրո, փոխըմբռնման ու համագործակցության ճանապարհով միայն Քրիստոսի Եկեղեցին կարող է իր իրական ներուժը ծառայեցնել՝ առաջնորդելու մեր հավատացյալներին դեպի Աստված: ...Ճշմարիտ է, որ մենք ոչ բոլոր հարցերում ենք համակարծիք՝ աստվածաբանական, մշակութային կամ հասարակական կյանքի, այնուամենայնիվ, մենք պետք է միշտ հիշենք, որ այն, ինչ միավորում է մեզ, ավելին է, քան այն, ինչ բաժանում է մեզ, եւ միության ոգին կարեւորն է միմյանց հետ մեր հարաբերություններում *(ընդգծումը մերն է՝ Ա. Ք.)»[25]:*

Եւ քննարկվող համապատկերում Եկեղեցու մեկության եւ բազմազանության ընդհանրացնող ու ավարտուն այդ բանաձեւումի դիրքերից անդրադառնալով «Ես»-ի ու «Մենք»-ի հավասարակշռված եւ հիմնավորված փոխադարձ հարաբերությունների մեկնաբանությանը՝ Վեհափառը հավելում է նաեւ, որ միջեկեղեցական եւ էկումենիկ գործակցությունն իր էությամբ «Տիրոջ տնտեսության գործակցություն է», որի նպատակն է «էլ ավելի զորացնել եկեղեցիների բարեկամությունը», դրա համար էլ այն որակում է «եղբայրական սիրո դրսեւորում է եւ տեսիլք»: Անշուշտ, հավաստում է Վեհափառը, հարաբերությունների նշյալ ոլորտները բազմադեմ են ու բազմահարթ, բայց միաժամանակ պարզաբանում եւ հավաստում է, որ փոխադարձ հարգանքի վրա հենված ցանկացած էկումենիկ համախմբում. «...լավագույն առիթ են միմյանց ավելի լավ ճանաչելու եւ փոխադարձ հոգեւոր արժեքները գնահատելու համար՝ մեր Եկեղեցինե-

---

[24] Գարեգին Բ. Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց, *Հաւատնիր պաշտոնականք (1999–2009 թթ.), էջ 433:*

[25] *Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Գարեգին Բ. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի այցը Մեծ Բրիտանիայի եւ Հյուսիսային Իռլանդիայի Միացյալ Թագավորություն (10–18 հունիսի 2004 թ.) // «Էջմիածին», 2004, Ջ., էջ 21:*

րի երկխոսության եւ համագործակցության ճանապարհին»[26]։ Այլ կերպ ասած՝ այդ հարաբերությունները այլ բան չեն, քան՝ ծառայական միություն, հավաստում է Հայոց Քահանայապետը եւ պարզաբանում է, որ այդպիսի միությունը. «...որը բոլոր եկեղեցիների բաղձալի երազանքն է, կարող ենք ունենալ, երբ մենք միմյանց մոտենանք ոչ միայն որպես ընկերներ, այլեւ որպես եղբայրներ, եւ մեզ համար միշտ առաջնորդող լինի Պողոս Առաքյալի խոսքը. «Բայց արդ, մնում են հավատ, հույս, սեր, սրանք՝ երեքը, եւ սրանցից մեծագույնը սերն է» (Ա. Կորնթ. ԺԳ. 13)»[27]։

Էկումենիկ հարաբերությունների եւ միջեկեղեցական համագործակցության ոլորտում մեծապես կարեւորելով իմիմության եւ այլության փոխհարաբերության *դերը՝ Վեհափառն այդ ըմբռնման աստվածաբանական մեկնաբանության դիրքերից է անդրադառնում նաեւ էկումենիզմի դերի գնահատմանը։ Հիմնահարցի վերլուծությունը Հայոց Հայրապետին բերում է այն հետեւության, որ էկումենիզմի ճշմարիտ ոգու արտահայտություններից եւ հիմնարար տարրերից մեկը՝ «Եկեղեցու հավաքական ուժը, բարոյական հսկայական հեղինակությունը եւ ցանկացած խոչընդոտ հաղթահարելու նրա ներունակությունը», ինչը, նրա համոզմամբ, նոր ու խոստումնալից հեռանկար է բացում եկեղեցիների առջեւ՝ «...որպեսզի մենք՝ իբրեւ Եկեղեցիներ,* մեր ընդհանրությունների շեշտադրման ճանապարհով ընդառաջ ելնենք ժամանակի մարտահրավերներին *(ընդգծումը մերն է՝ Ա. Ք.)»[28]։*

---

[26] Էկումենիկ աղոթք Երեւանի Ս. Գրիգոր Լուսավորիչ Մայր եկեղեցում // «Էջմիածին», 2008, Թ., էջ 16։

[27] Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Գարեգին Բ. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի այցը Մեծ Բրիտանիայի եւ Հյուսիսային Իռլանդիայի Միացյալ Թագավորություն (10–18 հունիսի 2004 թ.) // «Էջմիածին», 2004, Զ., էջ 21։ Այդ համապատկերում Վեհափառը պարզաբանում է նաեւ, որ էկումենիկ եւ միջեկեղեցական հարաբերությունների ծավալման՝ «...այս առաքելության մեջ մենք նույնպես ունենք մեր կարեւոր մասն ու բաժինը, մեր ներդրումը որպես քրիստոնեական եկեղեցի, որպես սպասավորներ Քրիստոսի», Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Գարեգին Բ. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի ուխտագնացությունը Տերունական Սրբավայրեր // «Էջմիածին», 2000, Ա., էջ 57։

[28] Գարեգին Բ. Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց, Հատընտիր պաշտոնականք (1999–2009 թթ.), էջ 431։ Ղպտի եկեղեցի այցելության առիթով Վեհափառը հավաստել է նաեւ. «Մենք հավատում ենք քույր մեր եկեղեցիները միմյանց կապող եղբայրական սիրո զորությանը եւ այսօր եկել ենք միասնաբար աղոթելու, որ արարչագործ, երկնապարգեւ սերը ընդգրկի մեր հավատքի ժայռի վրա հիմնված բոլոր եկեղեցիները եւ շաղախը դառնա նրանց միության։ Մենք հավատում ենք, որ Ձեր եկեղեցու հիմնադիր Ավետարանիչ Սուրբը եւ մեր եկեղեցու հիմնադիր Սրբազան երկու Առաքյալները բարեխոս են առ Աստված, որ Տերը պահպանի եւ անսայթաք պահի Իր հիստոնեական բոլոր եկեղեցիներն իրենց առաքելականության մեջ։ *Աղոթում ենք նաեւ, որ Ավետարանի լույսը շարունակի տարածվել աշխարհում, եւ իրականանա Սուրբ Մարկոսի արձանագրած Քրիս-*

Ուշադրության կենտրոնում պահելով էկումենիկ հիմնախնդիրների հավասարակշռված մեկնաբանությունը՝ հետեւողական մոտեցմամբ Գարեգին Բ. Կաթողիկոսը հիմնավորում է աստվածաբանական այն ըմբռնումը, որ եկեղեցիների միությունը արմատապես հակադիր է եկեղեցիների միաձեւության անհեթեթ ըմբռնմանը *այն պարզ պատճառով, որ քրիստոնեական ընդհանրական հավատքի նրբերանգային տարբերությունները կայացած իրողություն են: Այդ դիրքերից էլ նա հռչակում է էկումենիզմը բնութագրող կարեւորագույն այն հիմնադրույթը, որ.* «Սիրո եւ փոխգործակցության պատրաստակամությունն է էկումենիզմի ճշմարիտ ոգին, որով զորանում է Քրիստոսի եկեղեցու հավաական ուժը եւ բարոյական հեղինակությունը, որով ավելի զորավոր ու պտղաբեր պիտի լինի նաեւ Հիստոնեական եկեղեցիների մեկ առաքելությունը: *... Մենք հավատում ենք, որ քրիստոնեական եկեղեցիների սերտացող հարաբերությունները նոր հեռանկար ու հնարավորություններ են բացելու միասնաբար գործելու՝ հանուն ամենուր խաղաղության հաստատման, հանուն ավելի մի լավ աշխարհի կառուցման (ընդգծումը մերն է՝ Ա. Ք.)»*[29]: *Միաժամանակ, էկումենիկ եւ միջեկեղեցական երկխոսությունները կարեւորելով նաեւ այն տեսանկյունից, որ. «...*Հոյր եկեղեցիների համագործակցությունը մեր ժամանակների հրամայականն է *(ընդգծումը մերն է՝ Ա. Ք.)»*[30], *Վեհափառը պարզաբանում է նաեւ, որ այդ համագործակցությունը իր խորքում ունի քրիստոնեական գործակցության գաղափարը, հետեւաբար՝ էկումենիկ եւ միջեկեղեցական հարաբերությունը ամենից առաջ՝ «...*նշանակում է փոխադարձ սեր, վստահություն եւ եղբայրական համագործակցություն *(ընդգծումը մերն է՝ Ա. Ք.)»*[31]:

տոսի խոսքը. «Բայց նախ պարտ է Աւետարանս քարոզել (ընդգծումները մերն են՝ Ա. Ք.)», Վեհափառ Հայրապետի այցելությունը Եգիպտոս եւ Եթովպիա // «Էջմիածին», 2000, ժ., էջ 6:

[29] *Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Գարեգին Բ. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի այցը Ֆինլանդիա (2–6 հունիսի 2004 թ.) // «Էջմիածին», 2004, Ջ., էջ 9:*

[30] *Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Գարեգին Բ. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի այցը Հռոմ եւ Ս. Գրիգոր Լուսավորչի մասունքների վերադարձը Հայաստան // «Էջմիածին», 2000, ԺԱ., էջ 6:*

[31] *Անդ, էջ 6: Այս տեսանկյունից էկումենիկ սիրո ու հարգանքի խոսուն վկայության է հատկապես Հայ եւ Կաթոլիկ եկեղեցու առաջնորդների համատեղ հայտարարությունը, ուր մասնավորաբար հավատովում է. «Մենք նաեւ աղոթում ենք, որ աշխարհով մեկ, ուր որ Հայոց եւ Կաթողիկե եկեղեցու անդամները ապրում են կողք-կողքի, բոլոր ձեռնադրված սպասավորները, կրոնավորները եւ հավատացյալները շարժվեն սուրբ Գրոց պատգամով. «Ջմիմեանց բեռն բարձէք եւ կատարեցէք զօրէնսն Քրիստոսի» (Գաղատ. Ջ 2): Նրանք փոխադարձաբար թող միմյանց զորակցեն եւ օգնեն՝ կատարելապես հարգելով յուրաքանչյուրի յուրահատուկ իմքնությունը եւ եկեղեցական ավանդությունները՝ խուսափելով իրար ճնշելուց. «Այսուհետեւ մինչդեռ*

Վեհափառ Հայրապետի համար «լինել մեկ եկեղեցի» նշանակում է լինել «Քրիստոսի սիրո մեջ համախումբ եւ համախորհուրդ», քանի որ բոլոր եկեղեցիները «...որպես անդամներ Քրիստոսի մեկ եւ նույն մարմնի»[32], բնականաբար, նաեւ նույն առաքելությունն ունեն. «...Աստծու եւ մարդկանց առջեւ՝ Քրիստոսի կենաց խոսքով դեպի փրկություն առաջնորդել մարդկանց, որ չպակասի Լույսն աշխարհիս: Քրիստոնեական մեր եղբայրությունը զորացնում է մեզ եւ միավորում՝ հաղթահարելու համար արդի ժամանակների ընդհանուր մարտահրավերները»[33]: Նորին Սրբության համար աներկբա է, որ այսօր եւս եկեղեցիների միջեւ առկա են վարդապետական ըմբռնումների եւ ծեսի տարբերություններ, սակայն վստահ է նաեւ, որ այդ ամենով եկեղեցիները ե՛ւ կարող են ներառվել բարեկամական փոխհարաբերությունների մեջ, ե՛ւ փոխադարձ հանդուրժողական ոգով գործակցել բազմաթիվ հարցերում: Այդ համապատկերում նրա անփոփոխ դիրքորոշումն այն է, որ. «Քրիստոնեական եկեղեցիների եղբայրական միությունը պիտի օգնի մեզ՝ հավատի մեր վկայությունը բերելու մարդկանց, հաստատելու հույսի ու սիրո մեջ, որպեսզի Աստվածճանաչողությունը լուսավորի կյանքի իմաստը եւ պայմանավորի ու առաջնորդի նրա ընթացքները»[34]:

Այդ ամենի հիման վրա առաջադրվում է էկումենիկ հարաբերությունների մասին Գարեգին Բ. Կաթողիկոսի հայեցակարգը բնութագրող մեկ այլ առանձնահատկություն եւս. ցանկացած եկեղեցի հստակորեն իմաստավորված է իմաստության եւ այլության ըմբռնման հարցում: *Այդ դիրքերից էլ նա հռչակում է այն հավատամքը, թե իրական էկումենիզմի եւ եկեղեցիների գործակցության շենքը պետք է կառուցվի քրիստոնեական եղբայրության, Քրիստոսի Եկեղեցու միասնականության գաղափարի վրա նաեւ այն կապակցությամբ, որ միասնականության. «...կոչը հարազատ է Մեր սրտին, բանզի այնտեղ տեսնում ենք Ավետարանի ոգին՝ սիրո եւ եղբայրության ամենահաղթ ոգին, որի առջեւ անզոր են եւ անուժ ամեն խոչընդոտ ու*

ժամանակս ի ձեռս է, գործեսցուք զբարիս առ ամենեսեան, մանաւանդ առ Ընտանիսն հաւատոց» (Գաղատ. Զ. 10) (ընդգծումը մերն է՝ Ա. Ք.)», Անդ, էջ 12:

[32] Գարեգին Բ. Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց, *Հատընտիր պաշտոնականք (1999–2009 թթ.), էջ 429:*

[33] *Ֆինլանդիայի Ավետարանական-Լյութերական եկեղեցու Արքեպիսկոպոս Յուկկա Պաարման Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնում // «Էջմիածին», 2002, Հ., էջ 7:*

[34] Գարեգին Բ. Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց, *Հատընտիր պաշտոնականք (1999–2009 թթ.), էջ 436:*

արգելք։ Քրիստոնեական եկեղեցիների միասնութեամբ ու միմեանց զորակցութեամբ, հավատում ենք, որ նոր՝ երրորդ հազարամեակում առավել արդասաւորվելու է աստվածահաստատ ու առաքելաշաւիղ առաքելութիւնը Քրիստոսի բազմանդամ Սուրբ Եկեղեցու (ընդգծումը մերն է՝ Ա. Ք.)»[35]։ Շարունակելով էկումենիկ եւ միջեկեղեցական հարաբերութիւնների իր ըմբռնումների պարզաբանումը, Հայոց Հայրապետն ընդհանրացնում է. «Մեզ համար սիրո եւ փոխօգնության այս պատրաստակամությունն է էկումենիզմի ճշմարիտ ոգին... (ընդգծումը մերն է՝ Ա. Ք.)»[36], որի տրամաբանական շարունակութիւնն ու օրգանական լրացումն էլ այն հավաստումն է, որ. «Մենք հավատում ենք քույր մեր եկեղեցիները միմեանց կապող եղբայրական սիրո զորութեանը, եւ այսօր եկել ենք միասնաբար աղօթելու, որ արարչագործ, երկնապարգեւ սերը ընդգրկի մեր հավատքի ժայռի վրա հիմնված բոլոր եկեղեցիները, եւ շաղախը դառնա նրանց միութեան»[37]։

Անփոփոխ համոզմունքի որակով հանդես եկող այդ տեսլականի դիրքերից անդրադառնալով «էկումենիզմի ճշմարիտ ոգու» մեկնաբանութեանը՝ Վեհափառ Հայրապետը շեշտադրում է փոխադարձ հարգանքի եւ հանդուրժողականութեան վրա հենված երկխոսութեան դերը եւ էկումենիզմի էութիւնը բնութագրում է որպես միության շարժում։ Այդ պատճառով է նաեւ, որ նա էկումենիկ հարաբերութիւնները բնութագրում է

---

[35] Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Գարեգին Բ. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի այցը Հռոմ եւ Ս. Գրիգոր Լուսավորչի մասունքների վերադարձը Հայաստան // «Էջմիածին», 2000, ԺԱ., էջ 8։ Այս համապատկերում պարզապես անհնար է չնկատել, որ Գարեգին Բ. Հայրապետի համար «իրական էկումենիզմի եւ եկեղեցիների գործակցության» հիմնախնդիրը ամենեւին էլ զուտ աստվածաբանական-տեսական հետաքրքրություն չէ, այլ նաեւ՝ գործունեության ոգի է։ Ու թեեւ այդ պնդման վկայությունները բազմաթիվ են, սակայն սահմանափակվենք հետեւյալ վկայակոչումներով։ Հովհաննես-Պողոս Բ. Պապի հետ հանդիպման ժամանակ Հայոց Հայրապետը նշում է. «Փա՛ռք Բարձրյալին, որ Մենք՝ 132-րդ գահակալը Աստվածակառույց Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի, երջանիկ առիթն ու պատեհությունն ունենք խաղաղության համբույր փոխանակելու Ձերդ Սրբության հետ եւ այստեղ՝ Հռոմի սրտում, մեր այս հանդիպումով հավաստելու Ս. Թադեոսի եւ Ս. Պետրոսի՝ մեր երկու Առաքելահաստատ Աթոռների եղբայրությունը», անդ, էջ 7։ Եւ մանրամասնելով այդ մոտեցումը՝ նա նաեւ հռչակել է. «Եւ Մենք՝ ...ուրախ ենք, որ քրիստոնեական եղբայրության, Քրիստոսի եկեղեցու միասնականության այդ շեփորաձայնը հնչում է նաեւ Կաթոլիկ եկեղեցու կենտրոնից՝ Վատիկանից, նրա շնորհազարդ գահակալի սրտից ու հոգուց եւ չի կարող չարձագանքել աստվածաշնչական Արարատի նայվածքի տակ տրոփող Հայաստան աշխարհում, որը դարեր շարունակ եղել է եւ այսօր էլ է՛ քրիստոնեական մշակույթի հավատարիմ ու անհոգնաբեկ սահմանապահը», անդ, էջ 7–8։

[36] ԳԱՐԵԳԻՆ Բ. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ, *Հատընտիր պաշտոնականք (1999–2009 թթ.)*, էջ 431։

[37] Վեհափառ Հայրապետի այցելությունը Եգիպտոս եւ Եթովպիա // «Էջմիածին», 2000, Ժ., էջ 6։

նաեւ որպես եկեղեցիների միջեւ առկա ընդհանրությունների շեշտադրում, *որպես հանուն մի ավելի լավ աշխարհակարգի աղոթքների եւ ձայների միախառնում, ձեռք ձեռքի ագուցված համագործակցություն*[38]: *Այդ մոտեցման շրջագծում ակնհայտ է, որ միջեկեղեցական հարաբերությունների եւ էկումենիկ գործակցության անհրաժեշտությունը Գարեգին Բ. Կաթողիկոսը շաղկապում եւ բխեցնում է այն իրողությունից, որ «հավատակից եղբայրների սիրո վկայությամբ» այսօր աշխարհում նոր ու արդյունավետ աշխատանքներ են հարկավոր Հիսուս Քրիստոսի Ավետարանը արմատավորելու համապատկերում: Եւ արժեքային այդ տեսակետը հիմնավորելով՝ հավաստում է. «...Մենք փառք ենք բարձրացնում առ Աստված, որ «Միութիւն ի կարեւորս, ազատութիւն ի յերկբայականս եւ սէր յամենայնի» հիմքերի վրա օրեցօր զորանում է հոգեւոր միությունը քրիստոնեական եկեղեցիների»*[39]: *Եւ որպես միջեկեղեցական եւ էկումենիկ հարաբերությունների ոլորտում այդպիսի օրինակ՝ Վեհափառը մատնանշում է նաեւ Հայ եկեղեցու գործունեությունը եւ հավաստում է, որ «Հայ եկեղեցին ողջունում է քրիստոնեական եկեղեցիների երկխոսությունն ու սերտ համագործակցությունը...»*[40]:

---

[38] *Տե՛ս* ԳԱՐԵԳԻՆ Բ. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ, *Հատընտիր պաշտոնականք (1999–2009 թթ.), էջ 431: Հայոց ընդհանրական Նվիրապետը քույր եկեղեցիների «ձեռք ձեռքի ագուցված համագործակցության» գնահատելի օրինակ է համարում հայ եւ կաթոլիկ եկեղեցիների հարաբերությունները: Այդ կապակցությամբ նա վկայում է. «Եղբայրական Մեր սերն ու երախտագիտությունն ենք բերում բոլորիդ, մասնավորաբար՝ սիրելի Կարդինալ Քյոնիգին՝ Հայ Եկեղեցու զավակիս նկատմամբ ցուցաբերած հայրական հոգածության համար: Քրիստոնեական եկեղեցիների սիրով գործակցության սերտացման ուղղությամբ իմաստնազարդ Կարդինալ Քյոնիգի ջանքերը Վիեննան դարձրեցին էկումենիկ երկխոսության կենտրոն: Շնորհիվ նրա՝ կյանքի կոչվեց այստեղ «Pro Oriente» էկումենիկ կազմակերպությունը՝ արգասավոր երկխոսություն սկսելով Հին Արեւելյան եկեղեցիների հետ (ընդգծումը մերն է՝ Ա. Ք.)», Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գարեգին Բ.-ի խոսքը՝ ասված Վիեննայի համալսարանում Հայ եկեղեցուն եւ 1700–ամյակին նվիրված հանդիսությանը // «Էջմիածին», 2001, ԺԱ.–ԺԱ., էջ 30:*

[39] *Կոստանդնուպոլսի Տիեզերական պատրիարք Բարդուղիմեոս Առաջինի այցը Հայաստան եւ Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածին, քրիստոնեության Հայաստանում պետական կրոն հռչակման 1700-ամյակի եզրափակիչ տոնակատարությունների մասնակցելու համար // «Էջմիածին», 2001, Ժ.–ԺԱ., էջ 13: Այդ մասին ԵՀԽ 10-րդ համաժողովում Վեհափառը մեկ անգամ եւս հավաստել է, որ «Քրիստոսի միջոցով մենք քաջալերվում ենք հոգալու այլոց մասին, հարգելու մեր նմանին առանց բացառության՝ արժանապատվորեն եւ սրբությամբ: Սա է Քրիստոսի Ս. եկեղեցու բացառիկ առաքելությունը, որը չի կարող իրագործվել որեւէ վարչական կառույցի կողմից կամ փոխարինվել տեխնոլոգիայով», Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Գարեգին Բ. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի պատգամը ԵՀԽ 10-րդ համաժողովի բացման աղոթքին // «Էջմիածին», 2013, Ժ., էջ 13:*

[40] ԳԱՐԵԳԻՆ Բ. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ, *Հատընտիր պաշտոնականք (1999–2009 թթ.), էջ 452:*

Այդ ամենը աներկբա վկայում է, որ անվերապահ մերժելով էկումենիզմի եւ միջեկեղեցական հարաբերությունների հիմնահարցը դիտարկել «միարարության» կամ «միաձեւության» ոլորտում, Գարեգին Բ. Հայրապետն այդ հիմնահարցը քննարկում եւ արժեւորում է որպես «եկեղեցական ավանդության պահպանության դիրքերից հարաբերություն Աստծու հետ»: Վեհափառի համար աներկբա է, որ Աստված է առաջնորդում «...դեպի բազմաշերտ աշխարհ՝ «բազմաթիվ օթեւաններով հարկ», որտեղ կյանքի տարբեր ուղիներ ընտրած մարդիկ կարող են գտնել իրենց իրական օթեւանը: Այդ տան հիմքը եւ հիմնարար արժեքները հստակ են: Հիմնարար արժեքների մեջ առաջինը բարոյականությունն է: Բարոյականության մասին շատ կարելի է խոսել, բայց ամենակարեւորն այն է, որ այն ուսուցանվում է օրինակով, եւ այդ օրինակը պետք է գա եկեղեցուց»[41]: Արժեքային այդ մոտեցումը նա ամրագրում է նաեւ հետեւյալ պնդմամբ. «Շնորհակալ եմք, Տե՛ր, որ այսօր, նոր դարասկզբին հավատակից մեր եղբայրների հետ էկումենիզմի դռոշի ներոն ի մի հավաքեցիր մեզ, եւ մեմք միաձուլել եմք առ Աստված մեր աղոթքները (ընդգծումը մերն է՝ Ա. Ք.)»[42]: Եւ մեկ անգամ եւս հավաստելով էկումենիզմի եւ միջեկեղեցական գործակցության այդ ըմբռնման «ներքին կատարելությունը»՝ հավելում է. «Այս ըմբռնումով աղոթենք Հարուցյալ Փրկչին, որ զորացնի մեր մեջ փոխադարձ սիրո, եղբայրական վերաբերմունքի ոգին՝ ողջագուրվելու համար Քրիստոսի խաղաղությամբ եւ խոստովանելու հաղթական Իր Հարության մեր հավատը»[43]:

Շարունակությունը՝ հաջորդիվ

---

[41] *Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Գարեգին Բ. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի պատգամը ԵՀԽ 10-րդ համաժողովի բացման աղոթքին // «Էջմիածին», 2013, Ժ., էջ 14:*

[42] *Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Գարեգին Բ.-ի Հայրապետական անդրանիկ այցելությունը Միացյալ Նահանգներ եւ Կանադա // «Էջմիածին», 2001, ե., էջ 37:*

[43] *Անդ:*